

Prækclusion

8.1. Indledning

Civilprocessen er domineret af parternes ret til selv at disponere i sagen. Der gælder et forhandlingsprincip, som både indebærer, at det er parterne, der afstikker rammerne for sagens behandling, og at det er parterne, der beslutter, hvilke materielle spørgsmål dommeren skal træffe afgørelse om. De processkridt, der er nødvendige, for at dommeren kan behandle sagen og træffe en afgørelse i den, påhviler det derfor parterne at tage.

Undlader en part at foretage de nødvendige processkridt, såsom at indlevere processkrifter eller fremsætte begæringer om bevisførelse, må retten tage stilling til, hvilke konsekvenser dette skal have for sagens behandling. Der er her to grundlæggende sanktionsmuligheder, nemlig dels præklusion og dels udeblivelsesvirkning. Det almindelige er, at retten træffer bestemmelse om, at der indtræder *præklausionsvirkning*. Det betyder, at den part, der ikke har foretaget de nødvendige processkridt, nu afskæres fra det. Undlader en part således at overholde en frist for at indlevere et processkrift om hans stillingtagen til nogle svar i en skønserklæring, indtræder der præklusionsvirkning. Parten afskærer sig herved fra at komme med sine indsigelser over for de omhandlede svar og kan nu ikke længere procedere på, eksempelvis at svarene ikke har sandsynligheden for sig. Retsplejeloven åbner også mulighed for, at der kan indtræde *udeblivelsesvirkning*, såfremt en part ikke svarer i sagen eller udebliver fra et retsmøde. Udeblivelsesvirkning betyder, at sagens behandling ved domstolene helt ophører. Er det sagsøgeren, der udebliver, afvises sagen. Er det sagsøgte, der udebliver, dømmes sagsøgte i overensstemmelse med sagsøgers påstand. Udebliver begge parter, hæver retten sagen. Udeblivelsesvirkning indtræder imidlertid kun, når retten har advaret herom, og når der er særlig anledning hertil. Prækclusion kan derimod indtræde automatisk, hvis den af retten fastsatte frist overskrides.

Reglerne om præklusion gennemgås i det følgende, medens reglerne om udeblivelse gennemgås i kapitel 9.

8.2. Prækclusionsreglerne

Retsplejelovens grundlæggende system omkring prækclusion er, at prækclusion indtræder, når forberedelsen er afsluttet, jf. § 358, stk. 1. Parterne kan indtil forberedelsens afslutning frit komme med påstande, anbringender og beviser. Efter forberedelsens afslutning kræver det rettens tilladelse at fremkomme med yderligere processtof. Betingelserne for at give en sådan tilladelse er ganske restriktive og indsnævres, jo tættere processen kommer hovedforhandlingen. Adgangen til at komme med nyt processtof prækluderes dog i nogle situationer tidligere end forberedelsens afslutning. Prækclusionsfristerne og virkningerne heraf behandles i dette afsnit. I afsnit 8.3 behandles reglerne for rettens tilladelse til at fremkomme med nyt processtof efter fristernes udløb.

Der er gode grunde for det førnævnte system. Retsplejelovens ordning er, at en retssag skal afgøres på baggrund af de påstande, anbringender og beviser, som parterne kommer med under selve hovedforhandlingen. Fremkommer en part under hovedforhandlingen med en ny påstand, stiller dette modparten dårligt i henseende til hans muligheder for at varetage sine interesser. Han vil oftest for at imødegå det nye processtof kunne forlange en tilladelse til at ændre i sine påstande, anbringender eller bevisførelse. Ofte vil en fyldestgørende imødegåelse af nyt processtof tillige indebære, at sagsøgeren må have udsættelse for at forberede sig. En udsættelse er uhensigtsmæssig, da det trækker sagen i langdrag som følge af berammelsestiderne og travlhed i parternes kalender. Er der fri adgang til at fremkomme med nyt processtof sent i processen, kan dette også indebære, at parterne puster sagen unødigt op for at imødegå alle de påstande, anbringender og beviser, som modparten eventuelt kunne tænkes at fremkomme med. Erfaringen viser endvidere, at frihed til hen ad vejen at supplere processtoffet i almindelighed fører til en forhaling af sagerne. Hensynet til en effektiv sagsbehandling, en fremskyndelse af sagernes afgørelse og en fornuftig arbejdstilrettelæggelse tilsiger derfor, at parterne bør fremkomme med alt processtof på et tidligt stadium af sagen.

Det er dog ikke uden problemer at afskære parterne fra nyt processtof. Det kan føre til, at sager tabes, hvis en part ikke får lov til at fremføre de nye påstande, anbringender eller beviser, der støtter hans sag, smh. kapitel 1.3. Reglen må også sammenholdes med adgangen til at inddrage nyt processtof under anke af sagen. Adgangen til nova (nyt processtof) i ankeinstansen er ikke fri, men oftest vil der være basis for at tillade nova ud fra den betragtning, at modparten – som følge af den tid, der er gået – nu har tilstrækkelig mulighed for at varetage sine interesser, jf. § 383. Der er derfor ikke altid meget vundet ved at afskære en part fra at fremkomme med nyt processtof, såfremt det må forventes, at dommen ankes, og at parten fremkommer med processtoffet i